

mitet i samtalet med den sekulära samtiden. Diskussionen om kristendomens nutida legitimitet utifrån Augustinus är utan tvekan den mest problematiska delen av avhandlingen och förefaller begriplig enbart i ljuset av den inomkyrkliga debatten inom «den danske folkekirke». Genom denna diskussion avviker Grønkjær från avhandlingens tema, i det att han genom analysen av Augustinus platonism anser sig kunna dra slutsatser om den vetenskapligt och metodologiskt vanskliga frågeställningen om kristendomens aktualitet idag.

I en avhandling som handlar om den receptionen av platonismen hos Augustinus hade man vidare kunnat förvänta sig en åtminstone elementär hänsyn till platonismens reception inom den tidiga kristendomen i öst. Frånvaron av jämförelser med exempelvis Origenes eller de kappadokiska fäderna är besvärande och gör den slutliga diskussionen om kristendomens väsen och dess nutida aktualitet mindre trovärdig. Mot bakgrund av den östliga ortodoxa kristendomen, inom vilken receptionen av Augustinus är i stort sett obefintlig, blir Grønkjærs utgångspunkt problematisk.

Förutom dessa större förbehåll bör det påpekas att avhandlingen lider av ett överflöd av «förtydligande» upprepningar som i viss mån förklarar bokens överdimensionerade format men som i de flesta fall inte borde vara motiverade ens utifrån avhandlingsgenren. Samtidigt bör det framhållas att Grønkjærs avhandling är gedigen och förtjänstfullt källorienterad. Åtminstone för kunskapen om Augustinus teologiska användning av platonismen har avhandlingen bestående värde.

Jan-Eric Steppa

Hans Joachim Iwand — *Nachgelassene Werke. Neue Folge. Herausgegeben von der Hans-Iwand-Stiftung. — Band 1. Kirche und Gesellschaft. Bearbeitet, kommentiert und mit einem Nachwort versehen von Ekkehard Börsch. 349 sid. — Band 2. Christologie. Die Umkehrung des Menschen zur Menschlichkeit. Bearbeitet, kommentiert und mit einem Nachwort versehen von Eberhard Lempp und Edgar Thaidigsmann. 539 sid. — Band 3. Theologiegeschichte des 19. und 20. Jahrhunderts. «Väter und Söhne». Bearbeitet, kommentiert und mit einem Nachwort versehen von Gerard C. den Hertog. 560 sid. Chr. Kaiser Gütersloher Verlagshaus. Gütersloh 1998, 1999, 2001.*

Snart efter Hans Joachim Iwand död 1960 utgavs *Nachgelassene Werke* 1–6 från och med år 1962. Intresset för Iwand har gjort att ytterligare kompletterande band med efterlämnade skrifter nu publiceras: Det första tematiska bandet (1998) behandlar *Kirche*

und Gesellschaft — titeln på en föreläsning 1951 där Iwand argumenterar för att kyrkans medlemmar måste vilja medverka i gestaltandet av samhällsliga förhållandena. Tron får inte reduceras till ett privatförhållande och sociala missförhållanden får inte accepteras som oundvikliga följder av samhällssystemets sätt att fungera. Iwands teser är idag lika litet självklarheter som då. De blev vägledande för många, inte bara lutherska teologer, som sökte nya vägar efter den katastrof som nazismen och det krig den provocerat fram innebar.

Kristologibandet (1999) innehåller tre huvuddelar. Den första består av Iwands inledande föreläsningar över detta ämne, hållna i Bonn 1953/54, bl. a. om dess utveckling sedan Hegel och under 1900-talet (F. Gogarten, E. Brunner, H. Vogel, K. Barth). Den andra huvuddelen är föreläsningarna i Bonn 1958/59, alltså från de sista åren av Iwands liv. Slutligen har utgivarna valt ut några tematiskt kristologiska texter, bl. a. den kända *Der Primat der Christologie* (1956).

Det tredje bandet (2001) om det 19:e och 20:e århundradets teologihistoria visar den stora variation av teman som Iwand intresserade sig för: det samtida läget i den systematiska teologin, religionsbegreppet, tro och historia, Troeltschs och Webers religionssociologi, vetenskap och världsbild i anslutning till Karl Heim, Jesus-forskning och kristologi hos Schweizer och Bultmann, Brunner, Heinrich Vogel. Vissa tänkare får en mer framträdande roll än andra: Hegel, Schleiermacher, Rothe, Barth, Peterson; när det gäller etiken Schleiermacher, Hans Lassen Martensen, Adolf von Harleß, Wilhelm Herrmann, Kähler, Nietzsche, Alexander von Oettinger. Ett bihang innehåller utvalda texter av Iwand som ytterligare belyser teman i hans föreläsningar.

De hittills utgivna banden har utgivarna försett med utförliga register och hänvisningar. Ytterligare tre band planeras, innehållande brev samt predikningar.

Axel W. Karlsson

Georg Plasger: *Die relative Autorität des Bekenntnisses bei Karl Barth. 297 sid. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn 2000.*

Vilken förpliktande betydelse har bekännelseskriterier i ett reformatoriskt samfund? Hur skall man umgåas med dem, vilken rangordning och vilka uppgifter har de i teologins och kyrkans liv? Frågorna om de kyrkliga bekännelsernas funktion och giltighet har inte varit brännande på samma sätt i Skandinavien som på annat håll. I Tyskland utkämpades en apostollikumstrid 1892 som har beröringspunkter med diskussionen i det svenska kyrkomötet 1893. Barmen-förklaringen 1934

aktualiserade bekännelsefrågorna. Den växande kyrkogemenskapen kring Leuenberg-Konkordin av år 1973, som Svenska kyrkan ännu inte undertecknat, innebär att konfessionella skillnader mellan reformerta och lutheraner icke längre anses kyrkoskiljande. Den luthersk-katolska deklarationen om rättfärdiggörelsen 1999 föregicks av en debatt, dock inte i Sverige, som ställde frågorna om reformationens bekännelser på sin spets. Inom kyrkor i Afrika, Asien och USA har nya bekännelser kommit till.

Wilken auktoritet har kyrkornas bekännelser om de inte kan tillerkännas en tidlös giltighet? Under vilka omständigheter kan eller måste en bekännelse proklameras? Georg Plasger, docent i Göttingen, bearbetar frågorna om bekännelsernas roll i Karl Barths teologi. Att Barths reflektioner varit fruktbara visar sig verkningshistoriskt i att nyare bekännelse-texter ofta relaterar till utsagor av Barth men en samlad framställning och värdering av Barths lära om bekännelsen har saknats.

I kapitel A visar Plasger att bekännelsen enligt Barth förutsätter Guds föregående talande. På den beror allt i Barths lära om bekännelsen. Guds talande är emellertid inte möjligt att få kunskap om utan den heliga Skrifts vittnesbörd. Plasger reder ut hur Barth ser på «skriftprincipen» under 1920-talet, på förhållandet mellan Guds ord och människord och på auktoritet och frihet t.o.m *Kirchliche Dogmatik* (kap. B).

Plasgers jämförelse i kapitel C av positiva respektive liberala teologers ställning till apostolikumstriden 1892 gör Barths position tydlig. Kapitel D analyserar Barths lära om bekännelsen och dess gränser i *Kirchliche Dogmatik* I/2.

Kapitel E betänker villkoren för att proklamera bekännelser. I centrum för intresset står Barmenförklaringen i maj 1934. Plasger presenterar tidigare föga kända fakta, som visar Barths tvekan: en ny bekännelse måste hela kyrkan stå bakom för att den skall få auktoritet. En bekännelse får inte grundas på mänsklig vilja, då står den i fara att bli egenmäktig och tematisera bekännaren, inte det som skall bekännas. Ett innehåll som inte är i överensstämmelse med evangelium skulle kunna smyga sig in.

Förutom händelserna kring Barmen-förklaringen 1934 behandlas hur Barths hållning till atomvapenfrågan 1958 sammanhänger med hans lära om bekännelsen. Kapitlet F behandlar frågan om auktoriteten i kyrkan, dess relativitet och begränsning. Nyckelorden här är «frihet» och «ansvar» i specifika situationer. Vad «konfessionell hållning», som Barth föreskriver, innebär, berörs i kapitel G. Frågan ställs om den ekumeniska relevansen hos Barths bekännelsekonception samt om heresin. Det sista kapitlet, H, utforskar hur Barths förståelse av dop och nattvard förhåller sig till Barths konception som helhet. Sakramenten förstås

som bekännelse. Hypotesen här är att det finns en närhet till den zwinglianska liksom till den gammaltestamentligt-judiska förståelsen av «minne», *zachar*. Därmed avser Plasger att förtydliga temat i kapitel A.

Barths position övervinner de svårigheter som bekännelse-positivism respektive bekännelse-historicism hamnar i, men integrerar samtidigt deras starka sidor. Bekännelser är för Barth kopplad till frågorna om auktoritet och frihet i kyrkorna. Bekännelsen är den «egentliga, ursprungliga, ur- och förebildliga auktoriteten» (*Kirchliche Dogmatik* I/2, s. 654). Bekännelseformuleringar är enligt Barth ofrånkomliga för det kristna tänkandets orientering, men samtidigt relativa och i princip alltid öppna för revision. Han ser kyrkliga bekännelser som första ordningens kommentarer till den heliga Skrift (KD I/2, s. 728). Plasger visar vilka förutsättningar bekännelsen enligt Barth vilar på: den levande Gudens verklighet, Guds uppenbarelse i Jesus Kristus och Guds vittnande om sig själv i människans inre.

Den treenige Guden som uppenbarar sig i Kristus är allena föremål för tro. Kyrkornas bekännelser och kanon är som sådana inga trosföremål. Men de är de orter, utifrån vilka ordets vittnesbörd kan förnimmas. Bekännelsen är inte detsamma som en lära om bekännelseskrifterna. Istället syftar Barths i sin teologi till att utveckla *samtidens* bekännelse. Men det betyder inte, att bekännandet kan vara utan relation till bekännelseskrifterna. Att ringakta förgångna tiders försök att formulera sig tydligt i kritiska situationer likställer han med synd mot det fjärde budet. Och utan sammanhang med läran om Skriften hänger läran om bekännelsen i luften. Plasger tematiserar därför förhållandet mellan Skrift och bekännelse. En nödvändig förförståelse för formulerande av varje ny bekännelse är en väl grundlagd lära om den heliga Skrift.

Reaktionen mot nyprotestantismen och senare även mot Bultmann medverkade när Barth bestämde och betonade den ort, på vilken 'sola scriptura' har sin plats: kyrkan, den kristna tolkningsgemenskapen. Barths avvisade att en kyrklig bekännelse skulle riktas mot Bultmanns teologi. Men kyrkan är i sista hand inte avgörande, utan det vittnesbörd om ordet, som självt gör sig förstätt och blir förstätt. Ingen hermeneutik, ingen metodik förmår att framtinga ljusets skinande. Kristenheten måste hoppas på och bedja om att Ordet meddelar sig självt.

Axel W. Karlsson

Thomas Ekstrand: *Folkkyrkans gränser. En teologisk analys av övergången från statskyrka till fri folkkyrka. 167 sid. Projektet «Från statskyrka till fri folkkyrka.» Verbum 2002.*